

Sosyal Politika Kapsamında Kamu Kuruluşları Tarafından Bir Dezavantajlı Grup Olarak Engellilere Yönelik Verilen Hizmetlerin Etkinliği: Isparta İli Örneği*

The Efficiency of the Services Offered for the Disabled by Public Institutions as a Disadvantaged Group within the Scope of Social Policy: The Case of Isparta

Murşit IŞIK

Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF,
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü,
mursitisik@sdu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-9855-6290>

Makale Başvuru Tarihi: 28.02.2021
Makale Kabul Tarihi: 10.04.2021
Makale Türü: Araştırma Makalesi

Kübra DEMİROK

Bilim Uzm., Süleyman Demirel Üniversitesi, SBE,
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri ABD,
kubrademirok.mail@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-5900-9403>

ÖZET

Anahtar

Kelimeler:

Sosyal Politika,

Dezavantajlı
Grup,

Engelli,

Kamu Hizmeti,

Kamu Kuruluşu,

Sosyal devlet ve sosyal adalet gibi birçok ilkeler ışığında hareket ettiği düşünülen bir bilim olarak karşımıza çıkan sosyal politikanın önemli konularından biri dezavantajlı gruplardır. Bu grup içerisinde yer alan “engelliler” ortak yaşam alanlarında devletin de desteğiyle diğer insanlar gibi, kendilerini diğer insanlardan farklı görmeden engellerini hissetmeden ihtiyaçlarını karşılayabilmek hakkına sahiptirler. Bu amaçla devletler bu gruplara yönelik birçok hizmetler vermekte ve vermeye de devam etmektedir. Araştırmanın amacı Isparta İlindeki engelli bireylerin kamu kurumları tarafından sağlık, ulaşım, şehircilik, güvenlik, toplumsal ilişki, kamudan beklentiler, istihdam alanlarında yapılan hizmetlere bakış açısı ve bu hizmetlerden duyulan memnuniyeti ölçmeye çalışmaktır. Bu amaçla Isparta İlinde ikamet eden engelli bireylere anket formları dağıtılmış engelli bireylerin cinsiyet, yaş grubu, medeni durum, çalışma durumları, gelir durumları, çalıştığı sektör, sosyal güvence, eğitim, engel türü ve engel oranına göre verilen kamu hizmetlerine yönelik algıları arasında farklılık olup olmadığı araştırılmış ve yapılan analizler sonucunda anlamlı farklılıklara rastlanmıştır. Sadece cinsiyet, medeni durum ve engel oranında analizler sonucunda anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Araştırma ile yerel yönetimlerin kolaylaştırıcı hizmetler sunması karşılığında özürsüz istihdam oranlarını arttırabilecekleri sonucuna ulaşılmıştır. İşyerlerinin fiziksel imkânlarının uygun olması karşılığında, özürsüzlerin verimli bir şekilde çalışacaklarını içeren beyanları yüksek bir ortalamaya sahiptir.

ABSTRACT

Keywords:

Social Policy,

Disadvantaged
Group,

Disability,

Public Service,

Public Institution,

Disadvantaged groups are one of the important issues of social policy, which appears as a science thought to act in the light of many principles such as social state and social justice. People with disabilities in this group have the right to meet their needs in common areas with the support of the state, like other people, without seeing their disabilities without feeling different from other people. For this purpose, governments provide and continue to provide many services for these groups. The aim of the study is to evaluate the perspective of the disabled individuals in Isparta by public institutions on health, transportation, urbanism, security, social relations, public expectations, employment services and to measure satisfaction with these services. For this purpose questionnaires were distributed to disabled people residing in Isparta province whether there is a difference between the perceptions of the disabled people regarding the public services given according to gender age group marital status working status income status sector social security, education, disability type and disability rate and significant differences were found as a result of analysis. Only the marital status and disability ratio of the sexes did not reveal any significant difference. With the research, it was concluded that local governments can increase the employment rates of the disabled in exchange for providing facilitating services. Statements stating that disabled people will work efficiently in return for the appropriate physical facilities of the workplaces have a high average.

* Bu makale Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Doç. Dr. Murşit IŞIK danışmanlığında, Kübra DEMİROK tarafından hazırlanan ve 2019 yılında kabul edilen aynı adlı yüksek lisans tez çalışmasından yararlanılarak hazırlanmıştır.

1. GİRİŞ

İnsan sosyal, ekonomik ve kültürel bir varlık olup, ihtiyaçlarını karşılamak için tarihin her döneminde farklı şartlarda ve usullerde çalışma şekillerine maruz bırakılmıştır. Bundan dolayı insanı ilgilendiren herşey bilimin konusu içindedir. İnsanlar Sanayi Devrimi döneminde çok katı çalışma kurallarına tabi olmuş ve kol beden gücünün ön planda olduğu bir sürecin içinde kendini bulmuştur. Zamanla teknolojik gelişme ve küreselleşme dediğimiz kavramların ortaya çıkmasıyla insanoğlunun çalışma şekilleri değişiklik göstermiş telefonla çalışma, evde çalışma, part-time çalışma gibi istihdam şekilleri ortaya çıkmıştır. Bu çalışmaların gerçekleştirilme şekli, çalışma (istihdam) ile ilgili politikaların oluşturulması, uygulamaya konması, uygulamada karşılaşılan sorunların çözüme kavuşturulması, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, istihdamın artırılması, etkinlik ve verimliliğin sağlanması gibi birçok konu sosyal bilimlerden incelenmiştir. Sosyal bilimlerin içerisinde yer alan birçok farklı disiplin bu süreç, politika, uygulama ve norm tesisini kendi amaç ve ilkeleri doğrultusunda analiz etmiştir. Sosyal politika da bu amaçla bu konularda araştırma ve incelemelerin yapıldığı bir bilim dalıdır.

Sosyal bir bilim olan sosyal politika kavramına bakıldığında temelde dar anlamli sosyal politikayı ifade eden işçi, işveren ve devletin olduğu bir döngüyü ifade ediyordu. Daha sonra devlet anlayışında ortaya çıkan değişimler, küreselleşme kavramının ortaya çıkması sonucunda işletme kavramındaki değişim ve küçük ölçekli işletmelerden büyük ölçekli işletmelere geçiş süreçleri fabrikalardaki üretimin sürecinde emeğin (işgücünün) beden ve kol gücünü esas alan anlayış yerine esnek istihdam biçimlerini oluşturmuştur. Esnekleşen istihdamla birlikte önceden erkeklerin dâhil olduğu işgücü piyasasına kadınlar, çocuklar, göçmenler, yaşlılar, vb. birçok sosyal grup da dâhil olmuştur. Bu durum “dezavantajlı gruplar” kavramını ortaya çıkarmıştır.

Dezavantajlı gruplar; ekonomik ve sosyal hayata katılımında zorluk çeken bireyler olarak ifade edilebilir (Baydoğan, 2012:3). Dezavantajlı dediğimiz kesim iktisadi ve sosyal hayata katılımında güçlük çeken, sahip olduğu şartlar itibarıyla avantajlı olmamayı ifade etmektedir. Dezavantajlı gruplar; kadınlar, çocuklar, gençler, yaşlılar, eski hükümlüler, göçmenler ve engelliler olmak üzere 7 sosyal gruptan oluşmaktadır. Çalışmamızın kapsamı açısından bu sosyal gruplardan tamamı dikkate alınmamıştır. Engelliler, kısıt kabul edilerek araştırma gerçekleştirilmiştir.

Engelli ve engellilik konusu Türkiye’de 1928’de başlayıp, 2014’e kadar devam eden çeşitli hukuk normları ile düzenlenmiştir. Tarihsel süreç içerisinde kavram ve kavramın taşıdığı anlam üzerinde dönüşümler yaşanmıştır. Engelli kavramından önce mevzuatta sakat, özürü ve malul gibi terimler kullanılmıştır. 2013 yılından bu yana ise ağırlıklı olarak “engelli” terimi tercih edilmektedir. Ancak akademik yazında ve diğer bazı hukuk normlarında halen genel ve tek bir kavram kullanılmamaktadır. Daha doğrusu sakat ve malul gibi terimler halen muhtelif hukuk normlarında terim olarak yer almaya devam etmektedir.

Sanayileşme, kentsel nüfus yoğunluğu ve sosyal kontrol mekanizmasının zayıflaması ve toplumsal değişimin sonucu olarak; insanların yardımlaşma, birlik ve beraberlik gibi duygularının yerini ben merkezli bireysellik anlayışı almaya başlamıştır. Bu durum dezavantajlı yaşam standartlarına sahip olan ve bu sebeple de yalnızlaşma eğilimi yüksek olan engellileri toplumdaki diğer kişilerden biraz daha uzaklaştırmıştır. Diğer bireylerin engellilere olan destekleyici tavırları ve insancıl yaklaşımlarının yerini zaman zaman küçük görme, önyargılı davranma, acıma, dışlanma ve değersizleştirilme gibi olumsuz davranışların aldığı görülmüştür. Bu durum engelli bireylerin kendisini toplumdaki soyutlamalarına ve toplumsal hayat içindeki aktif rollerinden uzaklaşmalarına neden olmuştur.

İnsanların farklılık oluşturması, engelli bireylere karşı daha anlayışlı davranması ve “her bireyin bir engelli” adayı olduğunu unutmadan hareket etmesi engelliler ile ilgili ortaya çıkan bireysel ve toplumsal olumsuzlukların giderilmesine katkı sağlayacaktır. Engellilik, toplumdaki kopuk, özgüvensiz bir yaşamı değil, toplum ile bütünleşmiş ve kendi içerisinde aktif bir rol ile özel bir yaşamı ortaya koymalıdır. Engelin varlığı bazı dezavantajlar ortaya koymuş olsa da inanç, imkân ve çalışma ile bunların birçoğunun aşılabileceği birçok olumlu örnekle ispatlanmış bir gerçektir.

Engelliliğin oluşması sadece istihdam esnasında meydana gelen bir kaza ile sınırlı değildir. Kişilerin doğumu sırasında, doğum öncesinde ve doğum sonrasında da ortaya çıkabilmektedir. Ancak her ne şekilde ortaya çıkarsa çıksın, mevcut olan dezavantajların önemli ölçüde giderilebileceği ve engelliler lehine eğitim ve istihdam aracılığı ile geliştirilebileceği göz ardı edilmemelidir.

Çalışmanın amacı; önemli ve dezavantajlı bir sosyal grup olan engellilerin aldığı kamusal hizmetlerden dolayı duydukları memnuniyet düzeylerinin ölçülmesi ve analiz edilmesidir. Isparta İlinde ikamet eden engelli

bireylere kamudan almış oldukları sağlık, ulaşım, eğitim ve sosyal aktivite hizmetleri ile toplumsal ilişki, kamudan beklentiler, istihdam ve siyasi haklar ile ilgili memnuniyet düzeyleri ölçülmüştür. Bu kapsamda bağımsız (*cinsiyet, yaş, medeni durum, çalışma durumu, gelir durumu, çalışılan sektör, sosyal güvence, eğitim düzeyi, engel türü, engel oranı*) değişkenlerin bağımlı değişkenlere etkisini ölçmek amacıyla bir çalışma modeli kurulmuştur. Bu modelde cinsiyet, yaş grubu, medeni durum, çalışma durumu, gelir durumu, çalışılan sektör, engellinin sosyal güvencesi, eğitim düzeyi, engel türü ve engel oranına göre ankette yer alan sağlık, ulaşım, şehircilik, güvenlik, eğitim, sosyal aktivite, toplumsal ilişki, kamudan beklentiler, istihdam ve siyasi haklar ölçeklerine göre anlamlı bir farklılık oluşup oluşmadığı test edilmeye çalışılmıştır.

2. SOSYAL POLİTİKA KAVRAMI VE DEZAVANTAJLI GRUP KAVRAMI

Sosyal politika kavramı ilk defa 19. yüzyılın ilk yarısında Riehl tarafından kullanılmıştır. İki ayrı kelimenin birleşimi olan sosyal politika kavramı 1880 yıllarına kadar akademik olarak bir önem arz etmemiş ve böylelikle de bilimsel çalışmalarda genel anlamda yer almamıştır. Kavramın kullanım amacı, devletin o dönemde var olan burjuva toplumu karşısında yapılan faaliyetleri göstermek ve toplumsal anlamda ilişkinin yansımaları sağlamaktır. Fakat 1873 yılında "Alman Sosyal Siyaset Derneği"nin kurulması ve sonrasında iktisat biliminin akademik bir disiplin hâline gelmesi ile sosyal politika kavramı kendine özgü bir bilim dalı hâline gelmiştir (Tuna ve Yalçıntaş, 2011:25).

Sosyal politika, Sanayi Devrimiyle birlikte gelen ve güçsüz olan işçi ile işveren arasındaki sınıf farklılığının sebep olduğu sorunların çözümünü ifade etmiştir. İşçi - işveren ilişkisinin bozulması nedeniyle toplumun geleceğinin bozulması riskiyle karşı karşıya kalınmıştır. Bu nedenle devlet sosyal politika sürecine dâhil olmuştur. Zamanla devletin almış olduğu tedbirlerin de alanı genişletilerek sosyal politikanın kapsam ve etkinliği de genişlemiştir (Tokol, 1997:1-2). Sosyal politikanın inceleme alanlarının genişlemesi, dezavantajlı gruplara olan ilgi ve önemin de artmasına katkı sağlamıştır.

Sosyal yaşam ve bazı evrelere katılmada zorluk yaşayan bireyler olarak ifade edilen dezavantajlı gruplar hassas, marjinalize ve korumasız gruplar gibi farklı kavramlar ile de ifade edilmektedir. Bu ifadelerden en sık rastlanılan dezavantajlı ve dışlanan grup kavramlarıdır. Bu ifadeler aynı anlamları karşılamak için geliştirilmiş olsa da kendi içlerinde bazı anlam farklılıklarına da sahiptirler. Dezavantajlı grup kavramı, bir yönüyle diğer kesime göre faaliyette bulunma eksikliği yaşayan veya mali yönüyle avantaj sahibi olmayan kesimleri ifade etmektedir. Bireylerin dışlanışlıklarından bahsedebilmek için herhangi bir yönüyle avantaj sahibi olmama durumunu oluşturan, bireylerin diğer bireyler ve kurumlar aracılığıyla ortaya çıkan politika ve tutumların ortaya çıkması gerekir; Yani dışlayan bir varlığa ihtiyaç vardır (Baydoğan, 2012:3-4).

3. KAVRAM, KURAM VE İSTİHDAM AÇISINDAN ENGELLİLİK

Türkiye'de tesis edilen hukuk normlarında ve literatürde "engelli" kavramı ile birlikte "özürlü", "sakat" ve "malul" gibi terimlerin kullanımı ile de karşılaşılabilir. 2013 yılı itibariyle kanun metninde ve akademik yazında "engelli" kavramının tercih edilmeye başlandığı görülmektedir. Bununla birlikte anayasada sakat (md.61) ve özürlü (md.10) kavramları da kullanılmaya devam etmektedir (Mecek ve Güney, 2017:381). Akademik yazında sakat, özürlü ve engelli sözcüklerinin aynı anlamda olduğu varsayımı üzerinden birbirinin yerine kullanılmasına sıklıkla şahit olunmasına rağmen bu kavramlar arasında bazı anlam farklılıkları mevcuttur.

Türkiye'de terminolojide farklılık olmasıyla birlikte mevzuatla ilgili hizmet konularına göre farklı ölçütlere dayanarak farklı tanımlamalar getirilmiştir. Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kuruluna göre, bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal özelliklerinde belirli bir oranda fonksiyon kaybına sebep olan organ yokluğu veya bozukluğu sonucu normal yaşamın gereğine uymayacak seviyede özürlenmiş kişi "sakat" ve onun özürlenme durumu "sakatlık" olarak tanımlanmıştır (T.C Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 1999:73-74). 5378 sayılı "Engelliler Hakkında Kanun"a (md.3/c) göre; "fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duygusal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen bireye", engelli denilmiştir. Anayasa ile imzalanan uluslararası sözleşme metinlerinde ve yine işbirliği içerisinde bulunan WHO gibi uluslararası kuruluşlarca yapılmış birbirinden farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Belirtilen bu hukuk normlarından hareketle içinde bulunan zamanın - durumun şartlarına ve ihtiyaçlarına göre akademik yazında da çok farklı tanımlamalar geliştirilmiştir.

3.1. Engelliliği Açıklamaya Çalışan Modeller

Özürlülük, gerek nedenleri ve gerekse sonuçları açısından toplumsal bir olgu niteliği taşımaktadır. Tarihsel sürece bakıldığında hem toplumun hem de özürlülerin karşılıklı olarak birbirleri ile girdikleri etkileşimler sonucunda özürlülüğe bakışında değişimler yaşanmıştır. Özürlülüğü kavramaya ve tanımlamaya yönelik yaklaşımlar, sosyal hak kavramını somutlaştıracak biçimde özürlülere yönelik sosyal politikaların oluşmasında doğrudan etkili olmuştur. Tarihsel süreç içerisinde toplumların özürlülüğü ele alış ve değerlendirme biçimleri birbirinden farklılık göstermiştir. Bu farklılık, birbirinin devamı olan dört farklı yaklaşımı ortaya çıkarmıştır. Ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasi yapıları da bu yaklaşımların ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Bu yaklaşımlar şunlardır (Okur vd., 2010:248);

- Ahlâki Model
- Tıbbi Model
- Sosyal Model
- İnsan Hakları Yaklaşımı

Ahlaki model, engellilikten bireyin kendisini sorumlu tutan bir modeldir. Bireylerin kendisinin veya ebeveynlerinin doğru olmayan yani kötü tutumları sebebiyle engelliliğin ortaya çıktığını vurgular. Dini veya geleneksel konular ile engelli bireylerin yaşamlarını düzenler. Engelliliğin ahlâki çöküntüden kaynaklandığını insanın içinde şeytanın veya ahlâksızlığın dışı vurumu olduğunu ileri sürmüştür. Böylece hem engelli birey hem de ailesi büyük bir utançla yaşamlarını sürdürmeye başlamışlardır. Bu engelliliğe ilişkin en eski ve ilk modeldir (Özmete, 2012). Tıbbi Model, engellilik kavramını eksiklik üzerine patolojik bir unsur olarak tanımlanmaktadır. Engelli olmak negatifliğin göstergesidir. Engellilik, bireyi ilgilendiren bir durumdur. Engelliğin sebebiyet verdiği kalıcı sorunlar bireysel tedavi ile iyileştirmeye yönelik müdahalelerle gerçekleşmektedir. Bu modele göre daimi çözüm uzmanlık gerektiren bir iştir (Burcu, 2015:27).

Sosyal modelde, engellilik farklı olmayı gerektirir. Engellilik nötr bir durum olarak kabul edildiği için de toplum ile birey arasındaki bağ korunmalıdır. Bu modele göre engelliliğin sorunları birey ile toplum etkileşimine göre şekillenmektedir. Çözüm, bireyin kendinde veya toplum - birey ilişkisinde aranmalıdır (Burcu, 2015:27). Son model olan “İnsan Hakları Yaklaşımı” ise, engelliliği temelde insan hakları bağlamında değerlendirmektedir. Engellilerin dışlanabileceği eğitim, ulaşım, istihdam, sağlık, vb. tüm alanlardaki hakları baz alınmış ve bunlara yönelik ulusal ve uluslararası düzeydeki hukuki düzenlemelere vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler Engelli Bireylerin Hakları Beyannamesi’nde insanın değerli olduğu, ayrımcılığa maruz kalamayacağı, tüm insan haklarından yararlanmalarının güvence altına alınması, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve siyasi haklardan yararlanması gerekliliği, yaşam koşullarının iyileştirilmesi gibi temel konular üzerinde durulmuştur (Ünal, 2018:1464).

3.2. Türkiye’de Engellilere Yönelik Hizmetler

Engelli bireyler de diğer bireyler ile ulusal ve yerel düzeydeki kamu hizmetlerinden etkin ve verimli bir şekilde yararlanma hakları vardır. Bu sebeple bu haklarını kullanmalarının önünde engel teşkil eden ve fırsat eşitsizliğine yol açan tüm unsurların giderilmesi, bu yönde koruyucu/önleyici tedbirler alınması ve uygulamada ortaya çıkan sorunların çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Bu bağlamda gerek merkezi idare olan devlet ve gerekse yerel idareler olan il özel idareleri, belediyeler ve köyler ile bunlara bağlı kurumlar mevzuat ile öngörülen çalışmaları yapmak ve engellilere yönelik kamu hizmetleri üretmek durumundadırlar.

Engelliler ile ilgili en temel kamusal hizmetler mekânsal erişim ve ulaşımları önündeki engellerin kaldırılmasıdır. Kamu binaları, sosyo-kültürel alanlar, ulaşım araçları, sosyal donatılar, vb. alanlara erişimlerinin rahat olabilmesi için engelli rampaları, engelli asansörleri, engellilere uygun merdivenler, kabartmalı yollar, kabartmalı levhalar, sesli bildirim cihazları, vb. uygulamalar hayata geçirilmektedir. Ayrıca bu bağlamda engelliler için e-uygulamalar geliştirilerek mekânsal bağlılıkları azaltılmaktadır. İhtiyaç halinde onlara yardımcı olmaları için destek personeli istihdam edilmektedir.

Engellilerin engellilik oranlarının azaltılması/giderilmesi ya da engelleri ile daha konforlu bir hayat sürmeleri için sağlık-rehabilitasyon hizmetleri, eğitsel doküman destekleri, mesleki eğitim imkânları, istihdam olanakları, sosyo-kültürel faaliyetler, sosyal yardımlar, vd. destek hizmetleri de sunulmaktadır. Engelli bireylerin diğer

engelli bireyler ile kaynaşmaları, dayanışma içinde olmaları ve birbirlerine destekler sunabilmeleri açısından muhtelif organizasyonlar ve uygulamalar hayata geçirilmektedir. Bu kapsamdaki faaliyetlere zaman zaman özel sektör kuruluşları ve STK'lar da destek sağlamaktadırlar.

3.3. Engelli İstihdamı

İstihdam, özünde emek arzı ile emek talebi arasındaki dengesizliğin dışı vurumudur. Bu dengesizliğin arkasında çok sayıda ekonomik ve sosyal etken yer alır. Emek arzının arkasında nüfus stoku ve nüfus artış hızı gibi etkenler yer almaktadır. İşgücü talebini ise iktisadi faaliyet hacmi oluşturur. Bir ülkede iktisadi faaliyet hacmi ne kadar geniş olursa ve zamanla yeni faaliyet alanlarının genişleme hızı ne kadar yüksekse işgücü talebinde o oranda yükselme meydana gelecektir. İstihdam konusu içinde engelli istihdamı önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye'de kamu ve özel sektörde engelli istihdam etmek kanuni bir zorunluluktur. Bu zorunluluk 4857 sayılı İş Kanununda belirtilmiştir (Ölmezoglu, 2015:23).

Kamu kurumları ulusal, bölgesel ve yerel nitelikte kamu hizmetleri yerine getirmektedir (İzci vd., 2019:302). Kamu ve özel kurumlarda engelli personel istihdamı hukuken bir zorunluluktur. Kamu sektöründe "memur" olarak engelli personel istihdam edilmesi 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda (md.53) düzenlenmiştir. Kamu sektörü ve özel sektörde "işçi" olarak istihdam edilecek engelli personelle ilgili temel hükümler de 4857 sayılı İş Kanununda (md.30) düzenlenmiştir (Mecek ve Güney, 2017:384).

Engellilerin istihdam yöntemleri, özürülülerin istihdam edilme mecburiyeti ve bu mecburiyetin yansıması olarak onların nasıl ve ne biçimde istihdam edileceklerine yönelik olan tartışmalarda farklı özürülü istihdam yöntemleri ortaya çıkmıştır. Bunlar şöyle sıralanabilir (Öz ve Orhan, 2012:38-39);

- Kota Yöntemi
- Evde Çalışma Yöntemi
- Kooperatif Çalışma Yöntemi
- Korumalı İşyeri Yöntemi
- Kişisel Çalışma Yöntemi

Avrupa Devletleri 1. Dünya Savaşından sonra kamu ve özel sektörde belirli sayıda özürülünün istihdam edilmesi yönünde faaliyette bulunmuştur. Kota şeklinde özürülü çalıştırma uygulamaları özellikle savaşta sakatlanan harp mâlülülerin istihdamını kolaylaştırmak amacıyla ilk kez Almanya'da 1919 Avusturya 1920 de İtalya 1921 de Polonya ve 1923'te Fransa'da uygulanmıştır (Seyyar, 2006:43). Türkiye'de engelli istihdamında kota yönteminin uygulanışı, 1967 yılında yürürlüğe giren Deniz İş Kanunu ile meydana gelmiştir (Gönülaçan, 2016:48). Bu yöntemin uygulanışı ile Türkiye'de kamu ve özel sektörde engellilerin işyerinde çalışabileceği ve işgücüne katkı verebileceği düşüncesi güçlenmiştir (Genç ve Çat, 2013:375).

Evde çalışma yöntemi, işlerin belirli günlerde sakatların ve eski hükümlülerin ikamet edilen yere götürülüp bırakılmasını, iş tamamlandıktan sonrada belirli günlerde ikamet edilen yerden alınıp toplanmasını öngören bir düzenlemedir. Sakatların ve eski hükümlülerin bu yol ile evlerinde çalışarak bir gelir güvencesine sahip olmaları hedeflenmektedir. Evde çalıştırma programlarından başta Fransa Almanya ve ABD olmak üzere birçok ülke faydalanmaktadır (Altan, 2007:206).

Kooperatif çalışma yöntemi, özürülülerin kendi çabaları veya devlet desteği ile kurdukları kooperatif şeklindeki örgütlenmeler ile çeşitli çalışma alanlarından kendilerine çalışma imkânı oluşturmaktadırlar. Böylece işbirliğine dayanan bu yöntem ile özürülüler öncelikle üyelerinin mevcut yetenek ve kapasitelerini değerlendirme, bunları yapacakları işe göre iyileştirme ve bağımsız bir kuruluş olarak alanda faaliyet göstermektedirler (Taşkesen ve Gönüllü Taşkesen, 2015:131).

Korumalı işyeri uygulaması ile öncelikli olarak istihdam piyasasına kazandırılmaları güç olan özürülülerin istihdamı hedeflenmektedir. İkincil hedef ise; bu özürülü gruplarının bir adım ileriye, normal iş piyasalarına geçişinin sağlanmasıdır. Özürülülerin açık çevrede, korumalı binalarda ve işletmelerin üretim üniteleri içerisinde korumalı atölyeler kurularak buralarda istihdam edilmelerini konu edinmektedir (Öz ve Orhan, 2012:41).

Türkiye'de kişisel çalışma yöntemi özürülü istihdamının artmasına yönelik üzerinde durulmayan bir yöntemdir. Bu da özürülü bireylerin basit ve niteliksiz işlere yönelmesine neden olmuştur. Dijital devrimin ortaya çıkardığı sonuçlar düşünüldüğünde bu yöntem bahsedilen gereklilikler yerine getirildiğinde özürülülerin istihdamı

konusunda önemli roller üstlenebilecek çalışma yöntemi olarak düşünülebilir. Ancak bu yöntemin uygulanmasında devletin üstleneceği rol ve vereceği teşvikler çok önemlidir (Öz ve Orhan, 2012:43).

Bahsedilen yöntemlerin içinde kota yöntemi en yaygın olan yöntemdir. Özellikle son dönemlerde ABD ve İngiltere gibi ülkelerde uygulamadan kaldırıldığı gözlenen bu yöntem hâlâ Türkiye’de ve AB ülkelerinde uygulanan en önemli yöntem olarak görülür (Öz ve Orhan, 2012:38-39).

4. ENGELLİLERE YÖNELİK VERİLEN HİZMETLERİN ETKİNLİĞİ İLE İLGİLİ ISPARTA İLİ ALAN ARAŞTIRMASI

Makalenin bu kısmında sırasıyla araştırmanın amacı, kapsamı, önemi, evreni, örnekleme, anket formunun oluşturulması, varsayım ve kısıtları ile bulgulara yer verilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular kendi içerisinde gruplandırılarak açıklanmıştır.

4.1. Literatür Taraması

Araştırma ile elde edilen bulguların ve ulaşılan sonuçların benzer araştırmalar ile karşılaştırılması, yapılan çalışmanın benzerlik ve farklılıklarını ortaya koyacaktır. Bu bağlamda literatürde mevcut olan benzer çalışmaların kapsamı, evreni, örnekleme, metodolojisi, temel bulguları ve sonuçlarına değinilecektir.

Orhan (2013) tarafından yapılan araştırmada özürülülerin istihdamıyla ilgili hem Türkiye hem de Avrupa Birliği üyesi ülkelerde yapılan uygulamalara ilişkin bir durum analizi amaçlanmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Ankette özürülülerin istihdamına ilişkin sorular kavramsallaştırılıp, içselleştirilmiştir. Anket, çalışan ve çalışmayan özürülüler ile özürülü ailelerine ve işverenlere (4 kesime) uygulanmıştır. Araştırma evreninin İstanbul, Kocaeli, Sakarya ve Ankara’da ikamet eden çalışan özürülülerin, çalışmayan özürülülerin, işverenlerin ve özürülü ailelerinin oluşturduğu çalışmanın içeriği 5 bölümde incelenmiştir. Birinci bölümde refah devleti modelleri; 2. bölümde mevcut özürülü istihdam yönteminin güçlü ve zayıf yönlerinin ortaya çıkarılması incelemesi; 3. bölümde Türkiye ve AB ülkelerinde özürülülerin istihdamına ilişkin durum analizi; 4. bölümde özürülü istihdamında doğrudan rol alan paydaşların özürülü çıkarmaya yönelik alan araştırması; 5. bölümde ise Türkiye’de özürülülerin istihdamına ilişkin somut öneriler ortaya konulmuştur. Araştırma ile yerel yönetimlerin kolaylaştırıcı hizmetler sunması karşılığında özürülü istihdam oranlarını artırabilecekleri sonucuna ulaşılmıştır. İşyerlerinin fiziksel imkânlarının uygun olması karşılığında, özürülülerin verimli bir şekilde çalışacaklarını içeren beyanları yüksek bir ortalamaya sahiptir. Bununla birlikte verilen cevaplar arasında kararsızlıkların çok olduğu görülmüştür. Çalışmada sağlık, ulaşım, şehircilik, güvenlik, eğitim, sosyal aktivite, toplumsal ilişki, kamudan beklentiler, istihdam ve siyasi haklar bağımlı değişkenlerinin demografik unsurlar olan cinsiyet, yaş, medeni durum, gelir durumu, çalışılan sektör, sosyal güvence, eğitim, engel türü ve engel oranının oluşturduğu bağımsız değişkenlerle arasında cinsiyet, medeni durum ve engel oranı ölçekleri dışında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Araştırmada engel türü değişkenine göre farklılık analizinde, engel istihdam ölçeğinde ve gelir durumu değişkenine göre farklılık analizinde “sağlık ölçeğinde” kararsızlığa rastlanılmıştır (Orhan, 2013).

Sevgi Engelliler Derneği (2015) tarafından Muş ilinde yapılan çalışmada, engelli bireylerin devlet kurumlarıyla kurmuş oldukları iletişimin kapsamı ve kurum ile engelli bireyler arasında ortaya çıkan sosyolojik dokuyu ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Şehirleşme ve modern devletin zorunlu kıldığı kurumsal gelişmeler sonucunda engelli bireylerin kurumlarla diyalogları nasıl şekillendiği ve bu iletişim ağında engelli bireylerin kurumlarla uyum sağlayıp sağlamadıklarını ve bu kurumlara ilişkin bireylerin memnuniyeti arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı ortaya konulmuştur. Çalışmada anket yolu ile elde edilen verilere göre Muşta yaşayan engellilerin başta eğitim ve sağlık olmak üzere birçok temel sorunla karşılaştıkları ve bu sorunların giderilmesinde yetersiz kaldığı görülmüştür. Bu bağlamda engellilere yönelik olarak çalışmalar yapan kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının engelliler ile ilgili faaliyetlerinin yetersiz düzeyde olduğu anlaşılmıştır. Yapılan çalışmada gelir durumu değişkenine göre farklılık analizinde sağlık ölçeğinde ve sosyal güvence değişkenine göre farklılık analizinde eğitim ölçeğinde farklılığa rastlanmıştır (Sevgi Engelliler Derneği, 2015).

Hacıbebekoğlu vd. (2015) tarafından Nazilli’de yaşayan engelli bireylerin sosyal hayatlarını sürdürürken karşılaştıkları sorunları tespit etmek, toplumsal farkındalığının artırılmasına katkıda bulunmak, engellilerin kamu kurumlarından beklenti ve isteklerini tespit etmek amacıyla yapılan araştırma sonucunda, ilçede şehir içi toplu taşıma araçlarından memnun olunmadığı görülmüştür. Engelli katılımcılar tarafından, toplu taşıma

araçlarının fiziki yapısının engelliler için uygun olmadığı, engelliler için gerekli donanıma sahip olunmadığı ve engellilere özel ayrılmış herhangi bir koltuğun bulunmadığı sıklıkla dile getirilmiştir. Ayrıca durak yapılarının engelliler için uygun olmadığı saptanmıştır. Otobüslerde zaman zaman görevli personel ve engelli yolcular arasında sorun yaşandığı belirtilmiş olup, nedeninin ise karşı tarafın psikolojisinin tam olarak anlaşılmasından kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır (Hacıbebekoğlu vd., 2015).

Şahan (2018) tarafından Tekirdağ İli Süleymanpaşa İlçesinde yapılan araştırmada, engellilerin çalışma hayatına katılımında yaşadıkları sorunların kaynakları tespit edilmeye çalışılmıştır. Hazırlanan ölçek 50 engelli birey üzerinde uygulanmıştır. Devletin engellilerin istihdam edilebilmesi için sağladığı olanakların katılımcılar için yeterli olup olmadığı araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların, bu hizmetlerden duydukları memnuniyet düzeylerinin “kararsız” oldukları belirlenmiştir. Bunun nedenlerinin başında şehir merkezlerinde devletin engellilere sağladığı kamu hizmetlerinin ilçelere göre daha fazla olması, engellilerin kırsal kesimlerde bu tür hizmetlere ulaşmakta zorluk çekmeleri olduğu tespit edilmiştir. (Şahan, 2018).

4.2. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, engelli bireylerin kamu kuruluşları tarafından sağlanan hizmetlerin etkinliğini ölçmektir. Araştırma, Isparta İlinde ikamet eden ve dezavantajlı bir grup olan engelli bireyleri kapsamaktadır. Engelli bireylerin sorunları, farklı türlerde, sayılarda ve boyutlardadır. Sosyal, özel ve iş yaşamının her aşamasında engelli bireylerin katlanmak zorunda kaldıkları bir sorun ile karşılaşabilmektedir. Basit bir örnek olarak, evlerin, kamusal alanların, sosyal tesislerin, ulaşım araçlarının, vb. fiziksel alanların büyük bir çoğunluğunda halen engellei rampaları ve asansörleri bulunmamaktadır ya da engellilere uygun ve yeterli olarak oluşturulmamıştır. Bu nedenle de engellilerin en temel ihtiyaçlarını karşılamalarında ya da gündelik yaşamlarını sürdürmelerinde bile engellerle karşılaştıkları görülmektedir. Bu engellerin tespit edilmesi ve mevcut kamusal hizmetlerin yeterlilik düzeyleri ile bu hizmetlerden duyulan memnuniyet düzeylerinin tespit edilmesi, ilgili hizmetlerde maksimum düzeyde etkinlik ve verimliliğin sağlanması açısından çok önemlidir. Bu öneme binaen engelliler ile ilgili kamu politikaları ve uygulamalarına veri kaynağı oluşturabilmek amacıyla Isparta ilinde ikamet eden engellinin sorunları ve engelli bireylerin devlet tarafından sağlanan hizmetlere bakış açıları ve bu hizmetlerden duyulan memnuniyet düzeylerini ölçmek için bu araştırma yapılmıştır.

4.3. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evreni 2019 yılında, Isparta İlinde ikamet eden engelli bireylerdir. Yürüme Engelliler Derneği tarafından bu sayının tahmini olarak 11.000 civarında olduğu bildirilmiştir. Buradan hareketle araştırmanın evreni 11.000 olarak belirlenip, araştırmanın örnekleme ± 0.10 örnekleme hatası ve %90 güven aralığında 96 kişiye yapılması yeterliyken, çalışmada bu sayının üzerine çıkılarak 120 kişiye anket uygulanmıştır. Yüzyüze görüşülerek yapılan anketlerden 13 tanesinin eksik ve özensiz cevaplandırıldığı tespit edilmiştir. Bu anketler değerlendirme kapsamından çıkartılarak, kalan 107 anket değerlendirmeye alınmıştır.

4.4. Anket Formunun Oluşturulması

Anket birincil kaynaklardan cevapların alınması amacıyla oluşturulan sistematik bir bilgi formudur. Araştırmada veri toplama aracı olarak 2015 yılında “Nazilli’de Engellilerin Memnuniyet Analizi” adlı çalışmada kullanılan açık uçlu tarzda sorulan mülakat sorularından oluşturulmuştur. Bu sorular likert ölçeğine çevrilerek anket formu haline getirilmiştir. Katılımcılara demografik unsurları içeren 10 adet soru sorulmuştur. Katılımcılara sorulan soruların tamamı kapalı uçludur. Engelli bireylerin devlet tarafından sağlanan ulaşım, sağlık, istihdam, siyasi haklar ve güvenlik gibi unsurlar kategorize edilerek bireylerin memnuniyeti ölçülmeye çalışılmıştır. Örnek alınan çalışmanın anketi “evet” ve “hayır” şeklinde olup, 5’li likert ölçeğine göre düzenlenmiştir. 1.Kesinlikle katılmıyorum, 2.Katılmıyorum, 3.Kararsızım, 4.Kesinlikle Katılıyorum, 5.Katılıyorum, şeklinde katılımcılardan bu soruları cevaplandırılmaları istenmiştir (Hacıbebekoğlu vd., 2015).

4.5. Araştırmanın Varsayımları ve Kısıtlılıkları

Araştırmanın temel varsayımı; “bağımsız değişkenler (*cinsiyet, yaş, medeni durum, çalışma durumu, gelir, çalıştığı sektör, sosyal güvence, eğitim, engel türü ve engel oranı*) ile bağımlı değişkenler (*sağlık, ulaşım, şehircilik, güvenlik, eğitim, sosyal aktivite, toplumsal ilişki, kamudan beklenti, istihdam, siyasi haklar*) arasında farklılık vardır”, şeklinde olup bunu belirleyebilmek amacıyla Anova ve T-testi analizleri yapılmıştır. Araştırmanın temel kısıtları şunlardır;

- Bu çalışma sadece Isparta İli sınırları içinde ikamet eden engelli bireyleri kapsamaktadır.
- Yapılan çalışma ± 0.10 örnekleme hatası ve %90 güven aralığında 107 kişiyle yüzyüze anket yapılarak gerçekleştirilmiştir.
- Durumlarından dolayı rahatsızlık duyan engelli bireylerin birçoğu da anketi cevaplamak istememiştir.
- Çalışma dezavantajlı grup içindeki engelli bireylerin araştırma modelinde yer alan bağımlı değişkenlerin bağımsız değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığı varsayımına dayandırılmıştır.

4.6. Araştırmanın Bulguları

Yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulgular “*betimleyici bulgular*” ve “*istatistikî bulgular*” olarak kendi içinde gruplandırılmıştır. Sırasıyla bu gruplara ve içerisinde bulunan bulgulara değinilecektir.

4.6.1. Araştırmada Elde Edilen Betimleyici Bulgular

Araştırmanın bu kısmında katılımcıların demografik özelliklerini yansıtan bulgulara yer verilmiştir. Bu bulgular 10 ayrı tablo üzerinde hazırlanarak analiz edilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılanların Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Sayı	Yüzdeler
Erkek	73	68,2
Kadın	34	31,8
Toplam	107	100,0

Araştırmanın örneklemini oluşturan 107 kişinin %68’i erkek (73 kişi), %31’i de (34 kişi) kadındır. Çalışmanın örneklemine göre erkek engelli bireylerin sayısı kadın engelli bireylerden çok daha fazladır.

Tablo 2. Araştırmaya Katılanların Yaş Grubu Dağılımı

Yaş Grubu	Sayı	Yüzdeler
0-9	12	11,2
10-19	14	13,1
20-29	17	15,9
30-39	37	34,6
40-49	17	15,9
50-59	8	7,5
60-69	2	1,9
Toplam	107	100,0

Araştırmanın örneklemini oluşturan 107 kişinin %11,2’si 0-9 yaş aralığında; %13,1’i 10-19 yaş aralığında; %15,9’u 20-29 yaş aralığında; %34,6’sı 30-39 yaş aralığında; %15,9’u 40-49 yaş aralığında; %7,5’i 50-59 yaş aralığında ve %1,9’u 60-69 yaş aralığında dağılım göstermektedir. Bu çalışmanın genel dağılıma bakıldığında araştırmadaki en geniş katılımlı sosyal grubun %34,6 (37 kişi) ile 30-39 yaş aralığındaki kişiler olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar arasındaki 50 yaş altı diğer gruplar arasında çok fazla bir yüzdeler fark

bulunmamaktadır. Ancak 50 yaş üstü engelli katılımcı oranı %9,4 (10 kişi) tek bir grup olarak düşünülürse diğer gruplara oransal açıdan yaklaşmaktadır.

Tablo 3. Araştırmaya Katılanların Medeni Durumlarının Dağılımı

Medeni Durum	Sayı	Yüzdeler
Evli	46	43,0
Bekâr	61	57,0
Toplam	107	100,0

Araştırmanın örneklemini oluşturan 107 kişinin %43'ünün (46 kişi) evli ve %57'sinin de (61 kişi) bekâr olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın örneklemine göre bu tablo esas alındığında bekâr engelli bireylerin evli engelli bireylerden daha fazla olduğu görülmüştür.

Tablo 4. Araştırmaya Katılanların Çalışma Durumlarının Dağılımı

Çalışma Durumu	Sayı	Yüzdeler
Çalışıyor	57	53,3
İşsiz	40	37,4
Emekli	10	9,3
Toplam	107	100,0

Araştırmanın örneklemini oluşturan 107 kişinin %53,3'ünün çalıştığı, %37,4'ünün işsiz olduğu, %9,3'ünün ise emekli olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın örneklemine göre bu tablo verileri dikkate alındığında araştırmaya katılan engellilerin (57 kişi) yarısından fazlası çalıştığı tespit edilmiştir. Bu verilere göre çalış(a)mayan engelli bireylerin oranı %37,4 ile 40 kişidir.

Tablo 5. Araştırmaya Katılanların Gelir Durumlarının Dağılımı

Gelir Durumu (TL)	Sayı	Yüzdeler
1000 ve altı	1	0,009
1001 - 3000	32	29,9
3001 - 5000	33	30,8
5001 ve üzeri	1	0,009
Gelir Yok	40	37,4
Toplam	107	100,0

Araştırmanın örneklemini oluşturan 107 kişinin %0,009'u 1000 TL ve altı, %29,9'u 1001-3000 TL arası, %30,8'i 3001-5000 TL arası, %0,009'u 5001 TL ve üzerinde gelire sahip olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların %37,4'ünün ise gelirinin olmadığı görülmüştür. Çalışmanın örneklemini esas alındığında Isparta İlindeki engelli katılımcıların "gelir durumlarına" göre dağılımında %37,4 ile en fazla "geliri olmayan" sosyal grup (40 kişi) öne çıkmaktadır. 1000 TL ve altında düşük gelire sahip sadece 1 kişinin olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6. Araştırmaya Katılanların Çalıştığı Sektörün Dağılımı

Sektör	Sayı	Yüzdeler
Kamu	54	50,5
Özel	3	2,8
İşsiz+Emekli	50	46,7
Toplam	107	100,0

Araştırmanın örneklemini oluşturan 107 kişinin % 50,5'inin kamu sektöründe ve %2,8'inin de özel sektörde istihdam edildiği tespit edilmiştir. %46,7'lik bir kesim ise "işsiz" ya da "emekli" olan engelli bireylerden oluşmaktadır. Çalışmanın örneklemini esas alındığında Isparta İlindeki engelli katılımcıların "istihdamdaki sektörel dağılımlarına" göre %50,5 ile en fazla "kamu sektörü" (54 kişi) grubu öne çıkmaktadır.

Tablo 7. Araştırmaya Katılanların Sosyal Güvencelerinin Dağılımı

Sosyal Güvence	Sayı	Yüzdellik
Evete	97	90,7
Hayır	10	9,3
Toplam	107	100,0

Araştırmanın örneklemini oluşturan 107 kişinin %90,7'si sosyal güvencesi olan engellilerden, %9,3'ü ise sosyal güvencesi olmayan engellilerden oluştuğu tespit edilmiştir. Çalışmanın örneklemini esas alındığında Isparta İlindeki engelli katılımcıların “sosyal güvence” dağılımına göre %90,7 oran ile tamamına yakınının bir sosyal güvenceye sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Araştırmaya Katılanların Eğitim Durumlarının Dağılımı

Eğitim	Sayı	Yüzdellik
Okuma-yazma bilmeyen	14	13,1
İlköğretim	20	18,7
Ortaöğretim	14	13,1
Lise	28	26,2
Önlisans	10	9,3
Lisans	20	18,7
Yüksek Lisans/Doktora	1	0,009
Toplam	107	100,0

Araştırmanın örneklemini oluşturan 107 kişinin %13,1'i okuma yazma bilmeyen, %18,7'si ilköğretim, %13,1'i ortaöğretim, %26,2'si lise, %9,3'ü önlisans, %18,7'si lisans, %0,009'u da yüksek lisans ya da doktora seviyesinde eğitim kurumundan mezun olan kişilerden oluştuğu tespit edilmiştir. Çalışmanın örneklemini esas alındığında Isparta İlindeki engelli katılımcıların “eğitim düzeyine” göre %26,2 ile en fazla “lise” düzeyinde (28 kişi) eğitime sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 9. Araştırmaya Katılanların Engel Türüne Göre Dağılımı

Engel Türü	Sayı	Yüzdellik
İşitme	3	2,8
Fiziksel	41	38,3
Görme	30	28,0
Süreçen Hastalık	10	9,3
Zihinsel	14	13,1
Ruhsal ve Duygusal	1	0,009
Otizm	8	7,5
Toplam	107	100,0

Araştırmanın örneklemini oluşturan 107 kişinin %2,8'i işitme, %38,3'ü fiziksel, %28'i görme, %9,3'ü süreçen hastalık, %13,1'i zihinsel, %0,009'u ruhsal ve duygusal, %7,5'i ise otizm türünde engele sahip olduğu tespit edilmiştir. Genel dağılıma bakıldığında katılımcıların en fazla (%38,3) fiziksel, en az (%0,009) ise ruhsal ve duygusal engel türüne sahip oldukları görülmüştür.

Tablo 10. Araştırmaya Katılanların Engel Oranlarının Dağılımı

Engel Oranı	Sayı	Yüzdellik
%81-%100	39	36,4
%61-%80	24	22,4
%40-%60	40	37,4
%39-%20	4	3,7
Toplam	107	100,0

Araştırmanın örneklemini oluşturan 107 kişinin %36,4'ünün %81-%100 arası engel oranına, %22,4'ünün %61-%80 arası engel oranına, %37,4'ünün %40-%60 arası engel oranına, %3,7'sinin %39-%20 arası engel oranına sahip oldukları tespit edilmiştir. Çalışmanın örneklemini esas alındığında Isparta İlindeki engelli katılımcıların en fazla (%36,4) “%81-%100 arası” engel oranına ve en az (%3,7) “%39-%20 arası” engel oranına sahip oldukları görülmüştür.

4.6.2. Araştırmada Elde Edilen İstatistikî Bulgular

Araştırmanın bu kısmında katılımcıların istatistikî özelliklerini yansıtan bulgulara yer verilmiştir. Bu bulgular 11 ayrı tablo üzerinde hazırlanarak analiz edilmiştir.

Tablo 11. Anket Güvenilirlik Testi

Boyut/Ölçek	Cronbach's Alfa Katsayısı
51 Madde	0,829

Araştırmada kullanılan tüm ölçeğin (51 madde) güvenilirlik analizi (Cronbach's Alpha) 0,829 olarak tespit edilmiştir. Buradan hareketle yapılan anketin güvenilirliği ($0.60 \leq \alpha \leq 0.90$) “oldukça güvenilir” olarak ifade edilebilir. Bu sonuç çalışma ile elde edilen bulguların “oldukça güvenilir” olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 12. Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılık Analizi

Boyutlar	Grup	Sayı (N)	Ortalama	St.Sapma	p
Sağlık	Kadın	34	2,49	0,60750	0,230
	Erkek	73	2,40	0,76412	
Ulaşım	Kadın	34	2,58	0,90475	0,427
	Erkek	73	2,89	0,80490	
Şehircilik	Kadın	34	2,35	0,61973	0,374
	Erkek	73	2,30	0,73212	
Güvenlik	Kadın	34	3,20	0,78930	0,336
	Erkek	73	3,40	0,90775	
Eğitim	Kadın	34	2,88	0,78622	0,757
	Erkek	73	2,93	0,82207	
Sosyal Aktivite	Kadın	34	2,34	0,63081	0,095
	Erkek	73	2,44	0,86114	
Toplumsal İlişki	Kadın	34	4,30	2,03386	0,366
	Erkek	73	4,51	1,80657	
Kamudan Beklenti	Kadın	34	2,77	0,47960	0,140
	Erkek	73	2,87	0,72538	
İstihdam	Kadın	34	1,87	0,72699	0,402
	Erkek	73	2,21	0,91722	
Siyasi Haklar	Kadın	34	1,98	0,69069	0,430
	Erkek	73	2,16	0,82834	

Cinsiyet faktörüne göre anketin alt boyutlarına yapılan farklılık analizi sonucunda tüm boyutlarda “ $p > 0,05$ ” olduğu için anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir.

Tablo 13. Yaş Grubu Değişkenine Göre Farklılık Analizi

Boyutlar	Grup	Sayı (N)	Ortalama	St.Sapma	p
Sağlık	0-9	12	2,41	0,65759	0,105
	10-19	14	2,81	0,77445	
	20-29	17	2,65	0,70981	
	30-39	37	2,26	0,52716	
	40-49	17	2,24	0,79224	
	50-59	8	2,60	1,08496	
	60-69	2	1,90	0,42426	
	Toplam	107	2,43	0,71646	
Ulaşım	0-9	12	2,58	1,06244	0,090
	10-19	14	2,64	0,84443	
	20-29	17	2,91	0,62115	
	30-39	37	3,08	0,75115	
	40-49	17	2,38	0,97319	
	50-59	8	2,85	0,76862	
	60-69	2	2,25	0,82496	
	Toplam	107	2,79	0,84605	
Şehircilik	0-9	12	2,44	0,85968	0,577
	10-19	14	2,27	0,52950	
	20-29	17	2,31	0,68850	
	30-39	37	2,41	0,72395	
	40-49	17	2,05	0,75907	
	50-59	8	2,20	0,55456	
	60-69	2	2,83	0,23570	
	Toplam	107	2,31	0,69595	
Güvenlik	0-9	12	3,16	0,91287	0,701
	10-19	14	3,32	1,23424	
	20-29	17	3,41	0,83358	
	30-39	37	3,52	0,75412	
	40-49	17	3,11	0,91052	
	50-59	8	3,12	0,74402	
	60-69	2	3,25	0,35355	
	Toplam	107	3,34	0,87307	
Eğitim	0-9	12	3,02	0,92600	0,975
	10-19	14	3,08	0,87490	
	20-29	17	2,86	0,73483	
	30-39	37	2,86	0,71588	
	40-49	17	2,86	0,97675	
	50-59	8	2,87	0,84515	
	60-69	2	3,12	1,23738	
	Toplam	107	2,91	0,80738	
Sosyal Aktivite	0-9	12	2,20	0,44452	0,534
	10-19	14	2,46	0,51548	
	20-29	17	2,62	0,72775	
	30-39	37	2,44	0,93381	
	40-49	17	2,41	0,95401	
	50-59	8	1,95	0,50198	
	60-69	2	2,75	1,29636	

	Toplam	107	2,41	0,79350	
Toplumsal İlişki	0-9	12	4,50	2,13201	0,044*
	10-19	14	4,92	1,63915	
	20-29	17	4,17	1,69504	
	30-39	37	4,33	1,62042	
	40-49	17	4,26	2,03191	
	50-59	8	3,75	2,22004	
	60-69	2	2,50	1,41421	
	Toplam	107	4,44	1,87452	
Kamudan Beklenti	0-9	12	2,87	0,53356	0,843
	10-19	14	3,03	0,82214	
	20-29	17	2,90	0,59827	
	30-39	37	2,72	0,64442	
	40-49	17	2,87	0,79249	
	50-59	8	2,87	0,50718	
	60-69	2	2,59	0,32141	
	Toplam	107	2,84	0,65698	
İstihdam	0-9	12	1,30	0,54938	0,000*
	10-19	14	1,75	0,81213	
	20-29	17	2,23	,80385	
	30-39	37	2,31	0,69195	
	40-49	17	2,58	1,11011	
	50-59	8	1,60	0,63246	
	60-69	2	2,50	0,98995	
	Toplam	107	2,11	0,87275	
Siyasi Haklar	0-9	12	1,58	0,48069	0,172
	10-19	14	2,16	0,73122	
	20-29	17	2,33	0,67280	
	30-39	37	2,11	0,83872	
	40-49	17	2,08	0,92678	
	50-59	8	2,43	0,72887	
	60-69	2	1,62	0,88388	
	Toplam	107	2,10	0,78841	

*p<0,05

Toplumsal ilişki alt boyutunda “60-69 yaş aralığında” olan engelliler ortalama 2,50 ile “katılmıyorum” cevabı verirken, diğer yaş gruplarında yer alan engelliler ise “katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum” cevapları ile farklılaşmaktadır. Buna göre 60-69 yaş aralığında olan engelliler toplumla iletişimde sorunlar yaşamamakta ve kendilerine önyargı ile bakıldığını düşünmemektedir. İstihdam alt boyutunda “0-19 yaş aralığı”, “10-19 yaş aralığı” ve “50-59 yaş aralığı” içerisinde yer alan katılımcılar sorulara “kesinlikle katılmıyorum” cevabı verirken, diğer yaş grubundaki katılımcılar “katılmıyorum” cevabı vermiştir. Burada $p=0,000<0,05$ olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Tablo 14. Medeni Durum Değişkenine Göre Farklılık Analizi

Boyutlar	Grup	Sayı (N)	Ortalama	St.Sapma	p
Sağlık	Evli	46	2,24	0,62952	0,191
	Bekâr	61	2,57	0,74964	
Ulaşım	Evli	46	2,84	0,92360	0,399
	Bekâr	61	2,76	0,78897	
Şehircilik	Evli	46	2,35	0,73502	0,696
	Bekâr	61	2,29	0,66989	
Güvenlik	Evli	46	3,25	0,80104	0,201
	Bekâr	61	3,40	0,92425	
Eğitim	Evli	46	2,88	0,87359	0,432
	Bekâr	61	2,94	0,75982	
Sosyal Aktivite	Evli	46	2,40	0,89281	0,151
	Bekâr	61	2,42	0,71725	
Toplumsal İlişki	Evli	46	4,19	1,83327	0,638
	Bekâr	61	4,63	1,89765	
Kamudan Beklenti	Evli	46	2,78	0,71617	0,534
	Bekâr	61	2,88	0,61077	
İstihdam	Evli	46	2,23	0,84780	0,587
	Bekâr	61	2,01	0,88641	
Siyasi Haklar	Evli	46	2,07	0,81592	0,813
	Bekâr	61	2,13	0,77268	

Medeni durum faktörüne göre anketin alt boyutlarına yapılan farklılık analizi sonucunda tüm boyutlarda “p>0,05” değeri elde edildiği için anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 15. Çalışma Durumu Değişkenine Göre Farklılık Analizi

Boyutlar	Grup	Sayı (N)	Ortalama	St.Sapma	p
Sağlık	Çalışıyor	57	2,38	0,72646	0,139
	İşsiz	40	2,57	0,71351	
	Emekli	10	2,10	0,57542	
	Toplam	107	2,43	0,71646	
Ulaşım	Çalışıyor	57	2,90	0,84864	0,367
	İşsiz	40	2,70	0,87257	
	Emekli	10	2,58	0,69943	
	Toplam	107	2,79	0,84605	

Şehircilik	Çalışıyor	57	2,38	0,69816	0,548
	İşsiz	40	2,24	0,65584	
	Emekli	10	2,23	0,86138	
	Toplam	107	2,31	0,69595	
Güvenlik	Çalışıyor	57	3,32	0,79334	0,341
	İşsiz	40	3,45	1,01779	
	Emekli	10	3,00	0,62361	
	Toplam	107	3,34	0,87307	
Eğitim	Çalışıyor	57	2,88	0,82925	0,724
	İşsiz	40	2,99	0,83683	
	Emekli	10	2,80	0,56273	
	Toplam	107	2,91	0,80738	
Sosyal Aktivite	Çalışıyor	57	2,52	0,88573	0,281
	İşsiz	40	2,26	0,61068	
	Emekli	10	2,36	0,85995	
	Toplam	107	2,41	0,79350	
Toplumsal İlişki	Çalışıyor	57	4,16	1,57926	0,046*
	İşsiz	40	5,00	2,08009	
	Emekli	10	3,80	2,17562	
	Toplam	107	4,44	1,87452	
Kamudan Beklenti	Çalışıyor	57	2,84	0,67993	0,410
	İşsiz	40	2,91	0,65377	
	Emekli	10	2,60	0,51817	
	Toplam	107	2,84	0,65698	
İstihdam	Çalışıyor	57	2,38	0,82139	0,001*
	İşsiz	40	1,72	0,79574	
	Emekli	10	2,10	0,94868	
	Toplam	107	2,11	0,87275	
Siyasi Haklar	Çalışıyor	57	2,10	0,83979	0,372
	İşsiz	40	2,03	0,69149	
	Emekli	10	2,42	0,85025	
	Toplam	107	2,10	0,78841	

* p<0,05

Toplumsal ilişki alt boyutunda çalışan kesim ortalama 4,16 ile emekliler ortalama 3,80 ile “katılıyorum” cevabı verirken, işsiz kesimi oluşturan bireyler “kesinlikle katılıyorum” cevabıyla farklılaşmaktadır. Buna göre çalışan işsiz ve emekli bireyler toplum ile iletişimde sorunlar yaşamakta ve kendilerine önyargı ile bakıldığını düşünmektedirler. Bu katılımcıların cevaplarının aynı kategoride yer almaları, katılımcıların genel dağılımıyla ilgilidir.

İstihdam alt boyutunda işsizler ortalama 1,72 ile “kesinlikle katılmıyorum” cevabı verirken; emekli ve çalışanlar “katılmıyorum” cevabı ile farklılaşmaktadır. Buna göre işsizler, çalışan ve emekli kesim işsiz ve iş aradıklarını, iş ararken de sorunlar yaşadıklarını, il sınırları içerisinde engeline uygun istihdam olanaklarına ulaşabildiklerini, istihdam konusunda yapılan çalışmalarını yeterli bulduklarını, çalışma ortamlarının kendileri için uygun olduğunu düşünmemektedirler. Bu katılımcıların, “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” cevaplarıyla aynı kategoride yer almaları, genel dağılımla ilgili bir durumdur.

Tablo 16. Gelir Durumu Değişkenine Göre Farklılık Analizi

Boyutlar	Grup	Sayı (N)	Ortalama	St.Sapma	p
Sağlık	1001-3000	33	2,49	0,74686	0,017*
	3001-5000	34	2,15	0,61705	
	Gelir yok	40	2,61	0,71380	
	Toplam	107	2,43	0,71646	
Ulaşım	1001-3000	33	2,77	0,73559	0,459
	3001-5000	34	2,94	0,91092	
	Gelir yok	40	2,69	0,87778	
	Toplam	107	2,79	0,84605	
Şehircilik	1001-3000	33	2,40	0,77059	0,673
	3001-5000	34	2,30	0,69040	
	Gelir yok	40	2,25	0,64489	
	Toplam	107	2,31	0,69595	
Güvenlik	1001-3000	33	2,33	0,74652	0,770
	3001-5000	34	3,26	0,83698	
	Gelir yok	40	3,41	1,00567	
	Toplam	107	3,34	0,87307	
Eğitim	1001-3000	33	2,96	0,67534	0,637
	3001-5000	34	2,80	0,88988	
	Gelir yok	40	2,96	0,84388	
	Toplam	107	2,91	0,80738	
Sosyal Aktivite	1001-3000	33	2,45	0,73484	0,533
	3001-5000	34	2,50	1,04043	
	Gelir yok	40	2,30	0,57598	
	Toplam	107	2,41	0,79350	
Toplumsal İlişki	1001-3000	33	4,24	1,52131	0,151
	3001-5000	34	4,11	1,78826	
	Gelir yok	40	4,90	2,14596	
	Toplam	107	4,44	1,87452	
Kamudan Beklenti	1001-3000	33	2,71	0,60621	0,373
	3001-5000	34	2,89	0,70636	
	Gelir yok	40	2,91	0,65377	
	Toplam	107	2,84	0,65698	
İstihdam	1001-3000	33	2,30	0,78122	0,001*
	3001-5000	34	2,40	0,87315	
	Gelir yok	40	1,70	0,80256	
	Toplam	107	2,11	0,87275	
Siyasi Haklar	1001-3000	33	2,09	0,78017	0,781
	3001-5000	34	2,18	0,90518	
	Gelir yok	40	2,05	0,69910	
	Toplam	107	2,10	0,78841	

*P<0,05

Sağlık alt boyutunda geliri olmayan katılımcılar ortalama 2,61 ile “kararsızım” cevabı verirken, diğer katılımcılar “katılmıyorum” cevabı ile farklılaşmaktadırlar. Buna göre sağlık kurumlarına erişimde zorluk çektiklerine, sağlık hizmetlerinin kalitesinden memnun olduklarına, sağlık kurumlarında hasta-personel ilişkisinde sorun yaşadıklarına, hastanelerin acil servislerinde sorun yaşadıklarına, tedavi, araç-gereç ve ilaçlara erişimde zorluk yaşadıklarına dair net bir görüş belirtmemişlerdir.

İstihdam alt boyutunda geliri olmayan kesim ortalama 1,70 ile “kesinlikle katılmıyorum” cevabı verirken, diğer katılımcılar “katılmıyorum” cevabı vererek farklılaşmaktadır. Buna göre geliri olmayan ve diğer gelir gruplarına sahip bireyler işsiz olduklarını, iş aradıklarını ve iş ararken sorunlar yaşadıklarını, il sınırları içerisinde engellerine uygun istihdam olanaklarına ulaşabildiklerini, istihdam konusunda yapılan çalışmalarını yeterli gördüklerini ve çalışma ortamlarının kendileri için uygun olduklarını düşünmemektedir. Cevapların aynı türde olması, katılımcıların genel dağılımıyla ilgili bir durumdur.

Tablo 17. Çalıştığı Sektör Değişkenine Göre Farklılık Analizi

Boyutlar	Grup	Sayı (N)	Ortalama	St.Sapma	p
Sağlık	Kamu	54	2,38	0,73803	0,797
	Özel	3	2,46	0,57735	
	İşsiz+Emekli	50	2,48	0,70912	
	Toplam	107	2,43	0,71646	
Ulaşım	Kamu	54	2,91	0,86979	0,371
	Özel	3	2,72	0,25459	
	İşsiz+Emekli	50	2,68	0,83560	
	Toplam	107	2,79	0,84605	
Şehircilik	Kamu	54	2,37	0,67868	0,501
	Özel	3	2,55	1,18243	
	İşsiz+Emekli	50	2,24	0,69184	
	Toplam	107	2,31	0,69595	
Güvenlik	Kamu	54	3,29	0,79217	0,576
	Özel	3	3,83	0,76376	
	İşsiz+Emekli	50	3,36	0,96384	
	Toplam	107	3,34	0,87307	
Eğitim	Kamu	54	2,87	0,83659	0,828
	Özel	3	3,08	0,80364	
	İşsiz+Emekli	50	2,95	0,78845	
	Toplam	107	2,91	0,80738	
Sosyal Aktivite	Kamu	54	2,50	0,90362	0,215
	Özel	3	2,88	0,34694	
	İşsiz+Emekli	50	2,28	0,65906	
	Toplam	107	2,41	0,79350	
Toplumsal İlişki	Kamu	54	4,12	1,59653	0,207
	Özel	3	4,83	1,25831	
	İşsiz+Emekli	50	4,77	2,13381	
	Toplam	107	4,44	1,87452	
Kamudan Beklenti	Kamu	54	2,83	0,69168	0,963
	Özel	3	2,93	0,50069	
	İşsiz+Emekli	50	2,84	0,63666	
	Toplam	107	2,84	0,65968	
İstihdam	Kamu	54	2,37	0,84198	0,002*
	Özel	3	2,46	0,30551	
	İşsiz+Emekli	50	1,80	0,83201	
	Toplam	107	2,11	0,87275	
Siyasi Haklar	Kamu	54	2,08	0,85230	0,676
	Özel	3	2,50	0,50000	
	İşsiz+Emekli	50	2,11	0,73394	
	Toplam	107	2,10	0,78841	

*P<0,05

İstihdam alt boyutunda işsiz+emekli grubu ortalama 1,80 ile “kesinlikle katılmıyorum” cevabı verirken, diğer katılımcılar “katılmıyorum” cevabıyla farklılaşmaktadır. Buna göre kamu sektörü, özel sektör ve işsiz+emekli grubu işsiz olduklarını, iş aradıklarını ve iş ararken sorunlar yaşadıklarını, il sınırları içerisinde engeline uygun istihdam olanaklarına ulaşabildiklerini, istihdam konusunda yapılan çalışmalarını yeterli bulduklarını ve çalışma ortamının kendileri için uygun olduğunu düşünmemektedirler. Cevapların aynı türde olması, katılımcıların genel dağılımıyla ilgili bir durumdur.

Tablo 18. Sosyal Güvence Değişkenine Göre Farklılık Analizi

Boyutlar	Grup	Sayı (N)	Ortalama	St.Sapma	p
Sağlık	Sosyal Güvencesi olan	97	2,41	0,72092	0,957
	Sosyal Güvencesi olmayan	10	2,58	0,68928	
Ulaşım	Sosyal Güvencesi olan	97	2,78	0,84168	0,745
	Sosyal Güvencesi olmayan	10	2,95	0,91978	
Şehircilik	Sosyal Güvencesi olan	97	2,33	0,70030	0,891
	Sosyal Güvencesi olmayan	10	2,13	0,65640	
Güvenlik	Sosyal Güvencesi olan	97	3,35	0,84522	0,182
	Sosyal Güvencesi olmayan	10	3,25	1,16070	
Eğitim	Sosyal Güvencesi olan	97	2,92	0,76932	0,007*
	Sosyal Güvencesi olmayan	10	2,90	1,16786	
Sosyal Aktivite	Sosyal Güvencesi olan	97	2,44	0,81189	0,153
	Sosyal Güvencesi olmayan	10	2,15	0,54688	
Toplumsal İlişki	Sosyal Güvencesi olan	97	4,34	1,78734	0,085
	Sosyal Güvencesi olmayan	10	5,00	2,46588	
Kamudan Beklenti	Sosyal Güvencesi olan	97	2,83	0,64274	0,162
	Sosyal Güvencesi olmayan	10	2,96	0,81221	
İstihdam	Sosyal Güvencesi olan	97	2,12	0,87295	0,923
	Sosyal Güvencesi olmayan	10	1,98	0,90652	
Siyasi Haklar	Sosyal Güvencesi olan	97	2,09	0,80571	0,689
	Sosyal Güvencesi olmayan	10	2,20	0,62138	

*P<0,05

Eğitim alt boyutunda kurumlarda asansörün olduğu, engelli bireylerin yaşlıları gibi bütün eğitimleri aldığı, engellilerin durumuna uygun mesleki eğitim kurslarının yeterince açıldığı ve engellilerin rehabilitasyonu için yeterince eğitim merkezi olduğuna dair sorulara katılımcıların cevapları “p=0,007<0,05” olmasından dolayı farklılık tespit edilmiştir.

Tablo 19. Eğitim Değişkenine Göre Farklılık Analizi

Boyutlar	Grup	Sayı (N)	Ortalama	St.Sapma	p
Sağlık	Okuma yazma bilmeyen	14	2,77	0,68773	0,486
	İlköğretim	20	2,34	0,68395	
	Ortaöğretim	14	2,50	0,81807	
	Lise	28	2,42	0,79692	
	Önlisans	10	2,26	0,66700	
	Lisans	21	2,34	0,60048	
	Toplam	107	2,43	0,71646	
Ulaşım	Okuma yazma bilmeyen	14	2,88	0,98151	0,316
	İlköğretim	20	2,47	0,88733	
	Ortaöğretim	14	2,71	0,64856	
	Lise	28	2,76	0,85025	
	Önlisans	10	2,93	0,83961	
	Lisans	21	3,08	0,80038	
	Toplam	107	2,79	0,84605	

Şehircilik	Okuma yazma bilmeyen	14	2,25	0,79461	0,284
	İlköğretim	20	2,18	0,59702	
	Ortaöğretim	14	2,10	0,66541	
	Lise	28	2,38	0,76585	
	Önlisans	10	2,20	0,59732	
	Lisans	21	2,60	0,65293	
	Toplam	107	2,31	0,69595	
Güvenlik	Okuma yazma bilmeyen	14	3,42	0,75593	0,307
	İlköğretim	20	3,40	1,00786	
	Ortaöğretim	14	3,28	1,03244	
	Lise	28	3,28	0,73822	
	Önlisans	10	2,80	1,05935	
	Lisans	21	3,59	0,73517	
	Toplam	107	3,34	0,87307	
Eğitim	Okuma yazma bilmeyen	14	2,85	0,86998	0,918
	İlköğretim	20	3,03	0,92933	
	Ortaöğretim	14	2,98	0,62376	
	Lise	28	2,84	0,75259	
	Önlisans	10	3,07	0,92082	
	Lisans	21	2,82	0,83345	
	Toplam	107	2,91	0,80738	
Sosyal Aktivite	Okuma yazma bilmeyen	14	2,27	0,51725	0,124
	İlköğretim	20	2,30	0,73603	
	Ortaöğretim	14	2,01	0,64206	
	Lise	28	2,53	0,93553	
	Önlisans	10	2,36	0,96801	
	Lisans	21	2,73	0,71214	
	Toplam	107	2,41	0,79350	
Toplumsal İlişki	Okuma yazma bilmeyen	14	5,00	2,02593	0,211
	İlköğretim	20	4,90	1,88205	
	Ortaöğretim	14	4,71	2,37547	
	Lise	28	3,83	1,73234	
	Önlisans	10	4,30	1,98886	
	Lisans	21	4,21	1,35620	
	Toplam	107	4,44	1,87452	
Kamudan Beklenti	Okuma yazma bilmeyen	14	2,74	0,51571	0,894
	İlköğretim	20	2,84	0,65215	
	Ortaöğretim	14	2,81	0,76847	
	Lise	28	2,96	0,71214	
	Önlisans	10	2,90	0,55621	
	Lisans	21	2,75	0,68281	
	Toplam	107	2,84	0,65698	
İstihdam	Okuma yazma bilmeyen	14	1,14	0,47993	0,000*
	İlköğretim	20	2,02	0,96442	
	Ortaöğretim	14	2,35	0,71974	
	Lise	28	2,55	0,90533	
	Önlisans	10	2,20	0,55777	
	Lisans	21	2,04	0,66001	
	Toplam	107	2,11	0,87275	
Siyasi	Okuma yazma bilmeyen	14	2,00	0,63549	0,304

Haklar	İlköğretim	20	1,98	0,76294
	Ortaöğretim	14	1,98	0,78117
	Lise	28	2,39	0,95846
	Önlisans	10	1,82	0,60150
	Lisans	21	2,13	0,63549
	Toplam	107	2,10	0,78841

*P<0,05

İstihdam alt boyutunda okuma yazma bilmeyen katılımcılar ortalama 1,14 ile “kesinlikle katılmıyorum” cevabı verirken, diğer katılımcılar “katılmıyorum” cevabıyla farklılaşmaktadır. Buna göre katılımcılar işsiz olduklarını ve iş aradıklarını, iş ararken sorunlar yaşadıklarını, il sınırları içerisinde engeline uygun istihdam olanaklarına ulaşabildiklerini, istihdam konusunda yapılan çalışmalarını yeterli bulduklarını ve çalışma ortamlarının kendilerine uygun olduklarını düşünmemektedirler. Katılımcıların aynı türde cevapların olması, genel dağılımla ilgilidir.

Tablo 20. Engel Türü Değişkenine Göre Farklılık Analizi

Boyutlar	Grup	Sayı (N)	Ortalama	St.Sapma	p
Sağlık	İşitme	3	2,13	0,61101	0,557
	Fiziksel	41	2,48	0,79473	
	Görme	30	2,24	0,56247	
	Süreğen Hastalık	10	2,44	0,94657	
	Zihinsel	14	2,61	0,83192	
	Ruhsal ve Duygusal	1	2,00	-	
	Toplam	107	2,43	0,71646	
Ulaşım	İşitme	3	2,55	0,34694	0,996
	Fiziksel	41	2,84	1,00758	
	Görme	30	2,77	0,63023	
	Süreğen Hastalık	10	2,85	0,91439	
	Zihinsel	14	2,72	1,00556	
	Ruhsal ve Duygusal	1	2,50	-	
	Toplam	107	2,79	0,84605	
Şehircilik	İşitme	3	2,00	0,88192	0,091
	Fiziksel	41	2,52	0,78013	
	Görme	30	2,13	0,45080	
	Süreğen Hastalık	10	2,53	0,80814	
	Zihinsel	14	2,20	0,76566	
	Ruhsal ve Duygusal	1	3,00	-	
	Toplam	107		0,69595	
Güvenlik	İşitme	3	2,31	0,57735	0,136
	Fiziksel	41	3,33	0,93166	
	Görme	30	3,15	0,61214	
	Süreğen Hastalık	10	3,73	0,53748	
	Zihinsel	14	3,30	1,30721	
	Ruhsal ve Duygusal	1	3,14	-	
	Toplam	107	3,12	0,87307	
Eğitim	İşitme	3	3,34	0,50000	0,014
	Fiziksel	41	2,50	0,79413	

	Görme	30	3,22	0,66609	
	Süreğen Hastalık	10	2,56	0,77100	
	Zihinsel	14	2,80	0,91331	
	Ruhsal ve Duygusal	1	3,12	-	
	Otizm	8	3,25	0,78774	
	Toplam	107	2,56	0,80738	
Sosyal Aktivite	İşitme	3	2,91	0,85527	0,963
	Fiziksel	41	2,05	0,86938	
	Görme	30	2,47	0,86185	
	Süreğen Hastalık	10	2,41	0,83537	
	Zihinsel	14	2,38	0,56681	
	Ruhsal ve Duygusal	1	2,29	-	
	Otizm	8	2,41	0,54917	
	Toplam	107	2,41	0,79350	
Toplumsal İlişki	İşitme	3	4,50	1,32288	0,129
	Fiziksel	41	4,32	1,97044	
	Görme	30	4,08	1,66134	
	Süreğen Hastalık	10	3,70	1,45678	
	Zihinsel	14	5,00	2,19421	
	Ruhsal ve Duygusal	1	5,00	-	
	Otizm	8	5,00	1,57973	
	Toplam	107	4,44	1,87452	
Kamudan Beklenti	İşitme	3	2,72	0,48105	0,151
	Fiziksel	41	2,99	0,69573	
	Görme	30	2,55	0,58301	
	Süreğen Hastalık	10	3,00	0,56692	
	Zihinsel	14	2,90	0,77386	
	Ruhsal ve Duygusal	1	3,36	-	
	Otizm	8	2,84	0,43936	
	Toplam	107	2,84	0,65698	
İstihdam	İşitme	3	2,26	0,75719	0,006*
	Fiziksel	41	2,16	0,91750	
	Görme	30	2,27	0,79738	
	Süreğen Hastalık	10	2,54	0,63979	
	Zihinsel	14	1,71	0,82542	
	Ruhsal ve Duygusal	1	3,20	-	
	Otizm	8	1,17	0,49497	
	Toplam	107	2,11	0,87275	
Siyasi Haklar	İşitme	3	1,58	0,38188	0,269
	Fiziksel	41	2,34	0,83081	
	Görme	30	1,94	0,75339	
	Süreğen Hastalık	10	2,15	0,89907	
	Zihinsel	14	1,89	0,69139	
	Ruhsal ve Duygusal	1	2,00	-	
	Otizm	8	2,03	0,68709	
	Toplam	107	2,10	0,78841	

*P<0,05

İstihdam alt boyutunda ruhsal ve duygusal engel türünde olan katılımcılar ortalama 3,20 ile “kararsızım” cevabı verirken, diğer katılımcılar “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” cevabı ile farklılaşmaktadır. Buna göre ruhsal ve duygusal engel türündeki bireyler işsiz ve iş aradıklarına, iş ararken sorunlar yaşadıklarına, il sınırları

içerisinde engellerine uygun istihdam olanaklarına ulaşabildiklerine, istihdam konusunda yapılan çalışmaları yeterli gördüklerine ve çalışma ortamlarının kendileri için uygun olduklarına dair net bir görüş belirtmemektedirler.

Tablo 21. Engel Oranı Değişkenine Göre Farklılık Analizi

Boyutlar	Grup	Sayı (N)	Ortalama	St.Sapma	p
Sağlık	%81-%100	39	2,42	0,63773	0,204
	%61-%80	24	2,60	0,77796	
	%40-%60	40	2,29	0,71747	
	%39-%20	4	2,90	0,93095	
	Toplam	107	2,43	0,71646	
Ulaşım	%81-%100	39	2,68	0,67840	0,321
	%61-%80	24	2,95	0,81687	
	%40-%60	40	2,75	0,98634	
	%39-%20	4	3,37	0,92671	
	Toplam	107	2,79	0,84605	
Şehircilik	%81-%100	39	2,16	0,58426	0,100
	%61-%80	24	2,20	0,61040	
	%40-%60	40	2,52	0,81753	
	%39-%20	4	2,50	0,49065	
	Toplam	107	2,31	0,69595	
Güvenlik	%81-%100	39	3,55	0,87204	0,310
	%61-%80	24	3,25	0,62554	
	%40-%60	40	3,20	0,89729	
	%39-%20	4	3,25	1,70783	
	Toplam	107	3,34	0,87307	
Eğitim	%81-%100	39	2,71	0,70752	0,132
	%61-%80	24	3,00	0,80420	
	%40-%60	40	3,00	0,88070	
	%39-%20	4	3,56	0,65749	
	Toplam	107	2,91	0,80738	
Sosyal Aktivite	%81-%100	39	2,35	0,85770	0,932
	%61-%80	24	2,48	0,57508	
	%40-%60	40	2,43	0,84967	
	%39-%20	4	2,37	0,95622	
	Toplam	107	2,41	0,79350	
Toplumsal İlişki	%81-%100	39	4,20	1,79443	0,065
	%61-%80	24	5,00	1,83958	
	%40-%60	40	4,15	1,89872	
	%39-%20	4	5,00	1,47196	
	Toplam	107	4,44	1,87452	
Kamudan Beklenti	%81-%100	39	2,71	0,62873	0,207
	%61-%80	24	2,80	0,64821	
	%40-%60	40	2,94	0,66544	
	%39-%20	4	3,31	0,78027	
	Toplam	107	2,84	0,65698	
İstihdam	%81-%100	39	2,15	0,83030	0,111
	%61-%80	24	1,85	0,93297	
	%40-%60	40	2,14	0,86077	
	%39-%20	4	2,95	0,59722	

	Toplam	107	2,11	0,87275	
Siyasi Haklar	%81-%100	39	2,17	0,72536	0,130
	%61-%80	24	2,27	0,79713	
	%40-%60	40	1,89	0,82603	
	%39-%20	4	2,56	0,62500	
	Toplam	107	2,10	0,78841	

Engel oranı faktörüne göre anketin alt boyutlarına yapılan farklılık analizi sonucunda tüm boyutlarda $p>0,05$ olduğundan anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir.

SONUÇ

Genel olarak insan iradesi dışında gerçekleşen engellilik, birey açısından bir yandan bir sağlık sorunu olmakla birlikte, diğer yandan da bireyi toplumsal yaşamdan soyutlayan, hareket kabiliyetini sınırlandıran dezavantajlı bir durumdur. Engellilik, ilk başta sadece tıbbi bir sorun gibi görülse de zamanla bu sorunun kişinin iş, sosyal ve özel hayatını tamamen etkilediği göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle engelliliğin sosyolojik ve psikolojik olumsuz etkileri de optimal bir şekilde tespit edilerek, çözüme kavuşturulmalıdır. Bu kapsamda önleyici ve giderici tedbirler almak, alternatif çözüm önerileri sunmak, sorunun tespit ve çözümünde engelli bireylerin paydaş olarak katılımını sağlamak önemli adımlardır. Bu adımların engellilere yönelik bütüncül kamu politikaları ve bu politikaların hayata geçmesini sağlayacak hukuk normları ile bir bütünlük arz edecek şekilde hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu bütünsellik engelliler ile ilgili sorunların tespit edilmesi ve bu sorunlara çözümler üretilmesi açısından önemlidir.

Engelliler ile ilgili temel sorunlardan birisi istihdamdır. Her ne kadar Devlet Memurları Kanunu ve İş Kanunu başta olmak üzere birçok hukuk normu ile bu konuda olumlu düzenlemeler yapılmış olmakla birlikte bu konuda yeterli düzeyde bir gelişme henüz sağlanamamıştır. Sadece istihdam edilmeleri değil, aynı zamanda istihdamın kapsamı, türü, etkinliği ve verimliliği de önemlidir. Sadece resmi bir istihdamın olması engelliler için önemlidir. Ancak bu bağlamda yeterli değildir. Engelli bireylerin de diğer çalışanlar gibi kariyer yolculuklarının olması, farkındalık oluşturabilecek eğitim, imkân, istihdam, yetki ve desteklere sahip olması gerekmektedir. Ancak reel sektörde genel olarak engelli bireylerin istihdamı ile ilgili işverenlerde isteksizlikler olabilmektedir. Bu durum engelli bireylerin kanuni zorunluluklar nedeniyle basit ve niteliksiz işlerde istihdam edilmelerine neden olmaktadır. Hâlbuki engel durumları da dikkate alındığında birçok engelli bireyin diğer insanlardan geri kalmayacak düzeyde işletmeye katkı sağlayabilecekleri önemli bir ayrıntıdır. Bu bağlamdaki bir istihdam yaklaşımı verimsizlik, isteksizlik, emek kaybı, vs. olumsuz örgütsel davranışların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Engelli bireylerin sorunları istihdam yani iş hayatı ile sınırlı değildir. Özel ve sosyal yaşamlarında da engelleri nedeniyle dezavantajlı bir duruma düşerek muhtelif sorunlar ile mücadele etmek durumunda kalmaktadırlar. Bu sorunların çözümü noktasında gerek merkezi idare olan devlet ve gerekse yerel idareler olan belediyeler önemli kamusal hizmetler sunmaktadırlar. Bu hizmetlerin tüm engellilere ulaşması, dezavantajlarından dolayı karşılaştıkları engelleri ortadan kaldırmaları, toplum ile daha çok bütünleştirmeleri, fırsat eşitliği oluşturmaları ve diğer birçok olumlu etkileri nedeniyle önemli bir faktördür. Bu nedenle de engelliler ile ilgili sorunların tespit edilmesi, hizmetlere tam ve etkin bir erişim sağlanması, hizmetler ile ilgili memnuniyet düzeylerinin ölçülmesi kamu hizmetlerinin sürdürülebilirliği, etkinliği ve devamlılığı açısından oldukça önemlidir.

Yapılan çalışmada Isparta İli sınırları içerisinde ikamet eden engelli bireylerin devlet tarafından sunulan kamu hizmetleri ile ilgili memnuniyet düzeylerinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda oluşturulan ankette mevcut olan bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığının tespiti için T-Testi ve Anova Testleri uygulanarak bulgular elde edilmiştir. Yapılan araştırma neticesinde, çalışma durumu açısından çalışan engelli bireylerin, işsiz ve emekli bireylere göre daha fazla olduğu görülmüştür. Gelir durumu açısından ise geliri olmayan engellilerin, diğer engelli sosyal gruplara göre fazla olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan engelli bireylerin kamu sektöründe daha büyük oranda istihdam edildiği; yine ağırlıklı çoğunluğunun bir sosyal güvenceye sahip olduğu görülmüştür. Engel türü açısından katılımcıların en çok fiziksel engele sahip olduğu tespit edilmiştir. Engel oranında, “%81-%100 arası” engele sahip olan katılımcıların, diğer gruplardan daha fazla olduğu görülmüştür. Farklılık analizinde ise; sadece cinsiyet, medeni durum ve engel oranı ölçeklerinde anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Yapılan araştırma neticesinde tespit edilen sorunlar ve yetersizlikler ile ilgili olarak çözüm olarak ileri sürülebilecek bazı öneriler şunlar olabilir;

- Tiyatro ve sinema gibi kültürel faaliyetlerde engelli bireyler için seslendirme imkanı sağlanabilir.
- Otobüs duraklarında engelliler için seslendirme, kabartma, görsel bilgilendirme aparatları, vb. teknolojik araçlar yerleştirilebilir.
- Ulaşımında görev yapan personelin başta engelliler ile iletişim olmak üzere mesleki eğitimden geçirilmeleri ve bu konuda periyodik olarak denetlenmeleri gerekmektedir.
- Tekerlekli sandalye kullanan engelli bireylerin duraktan otobüse binmeleri ve yine aynı şekilde otobüsten durağa inmeleri ile ilgili fiziksel düzenlemeler yapılması, bu konuda ayrı alanlar açılması, elektrikli indirme-kaldırma sistemlerinin oluşturulması gerekmektedir.
- Görme engelliler için kabarmalı yürüyüş alanlarının daha çok yaygınlaştırılması ve bu yollar üzerindeki olası engellerin kaldırılması ve ortaya çıkmasının engellenmesi gerekmektedir.
- Engelliler kent içi yaşamını kolaylaştıracak android yazılımlar geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- ALTAN, Ömer Zühtü (2007), **Sosyal Politika**, Anadolu Üniversitesi AÖF Yayını, Eskişehir.
- BAYDOĞAN, Handan (2012), “*Dezavantajlı Gruplara Yönelik Aktif İstihdam Politikalarının Etkinliği*”, **Yüksek Lisans Tezi**, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- BURCU, Esra (2015), **Engellilik Sosyolojisi**, Anı Yayıncılık, Ankara.
- GENÇ, Yusuf ve ÇAT, Güldane (2013), “*Engellilerin İstihdamı ve Sosyal İçerme İlişkisi*”, **Akademik İncelemeler Dergisi**, S.8(1), ss.363-393.
- GÖNÜLAÇAN, Ayşenur (2016), “*Türkiye’de Engelli İstihdamı ve İşverenlerin Engelli İstihdamına Yönelik Tutumları: Trabzon Örneği*”, **Yüksek Lisans Tezi**, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- HACİBEBEKOĞLU Adnan, OĞUZ YİĞİTBAŞI, Gülşah, HACİBEBEKOĞLU, Meliha, KAYNAR, Tuğçe ve MURATDAĞI, Sedef (2015), “*Nazilli’de Engellilerin Memnuniyet Analizi*”, **Araştırma Raporu**, GEKA – Güney Ege Kalkınma Ajansı Yayını, Denizli, https://geka.gov.tr/uploads/pages_v/nazillide-engellilerin-memnuniyet-analizi-2015.pdf (Erişim Tarihi: 18.04.2019).
- İZCİ, Ferit, ATMACA, Yıldız ve YILMAZ, Vedat (2019), “*Kamu Kurumlarında İtibar Yönetimi: Kurumsal İtibarı Ölçme ve Değerlendirme*”, **ASEAD Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, S.7(6), ss.302-316.
- MECEK, Mehmet ve GÜNEY, Mehmet Sait (2017), “*Türkiye’de Engelli Personel İstihdamının Çalışanlar Açısından Değerlendirilmesi*”, **Belediyelerin Geleceği ve Yeni Yaklaşımlar** (Ed. Mahmut Güler, A.Menaf Turan), Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, İstanbul, C.1, ss.379-393.
- OKUR, Nejla ve ERDUGAN, Fatma Erbil (2010), “*Sosyal Haklar ve Özürlüler: Özürlülük Modelleri Bağlamında Tarihsel Bir Değerlendirme*”, **2. Sosyal Haklar Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Pamukkale Üniversitesi Yayını, 4-6 Kasım 2010 – Denizli, ss.245-263, <https://silo.tips/download/sosyal-haklar-ve-zrlller-zrllk-modeller-balaminda-tarhsel-br-deerlendirme> (Erişim Tarihi: 17.04.2019).
- ORHAN, Serdar (2013), **Türkiye’de Özürlü Dostu İstihdam Politikaları (Durum Analizi ve Öneriler)**, T. C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.
- ÖLMEZOĞLU, Necla İrem (2015), “*Çalışma Yaşamında Engelliler: Gümüşhane İli Engelli İstihdamına İlişkin Emek Arz Yönlü Bir Araştırma*”, **Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ÖZ, Cihan Selek ve ORHAN, Serdar (2012), “*Özürlü İstihdam Yöntemlerinin Uygulanabilirliği Üzerine Bir Değerlendirme*”, **Çalışma İlişkileri Dergisi**, S.3(2), ss.36-48.
- ÖZMETE, Emine (2012), “*Haklar Temelinde Engellilik Modelleri ve Sosyal Hizmet*”, **Engelsiz Toplum İnşa Etme ve Sosyal Hizmet Paneli**, Atatürk Üniversitesi AÖF Yayınları (E-Sunum), Erzurum.

- SEVGİ ENGELLİLER DERNEĞİ (2015), **Muş'ta Engelli Memnuniyet Düzeyinin Araştırılması Projesi**, DAKA – Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı Yayını, Muş.
- SEYYAR, Ali (2006), **Özürlülere Adanmış Sosyal Politika Yazıları**, Adapazarı Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Adapazarı (Sakarya).
- ŞAHAN, Emre Can (2018), “*Çalışma Hayatına Katılımda Engellilerin Yaşamış Oldukları Sorunlar: Tekirdağ Süleymanpaşa Örneği*”, **Yüksek Lisans Tezi**, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ.
- T.C. BAŞBAKANLIK ÖZÜRLÜLER İDARESİ BAŞKANLIĞI (1999), **I. Özürlüler Şurası Kitabı**, Takav Yayıncılık, Ankara.
- TAŞKESEN, Mustafa Özcan ve GÖNÜLLÜ TAŞKESEN, Canan (2015), **Engellilik ve Sosyal Hizmet**, Karaağaç Yayıncılık, Ankara.
- TOKOL, Aysen (1997), **Sosyal Politika**, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayını, Bursa.
- TUNA, Orhan ve YALÇINTAŞ, Nevzat (2011), **Sosyal Siyaset**, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- ÜNAL, Vehbi (2018), “*Engellilerin Engelliliğe Bakışı ve Dine Yaklaşımları*”, **Cumhuriyet İlahiyat Dergisi**, S.22(3), ss.1457-1482.

- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası** (09.11.1982 tarih ve 17863 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete).
- 657 sayılı **Devlet Memurları Kanunu** (23.07.1965 tarih ve 12056 sayılı Resmi Gazete).
- 4857 sayılı **İş Kanunu** (10.06.2003 tarih ve 25134 sayılı Resmi Gazete).
- 5378 sayılı **Engelliler Hakkında Kanun** (07.07.2005 tarih ve 25868 sayılı Resmi Gazete).

